

ספר משלי פרק יא פסוק ב
בָּא זְדוּן וַיִּבֹא קֶלֶוֹן וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה:

ביאור הגר"א - משלי פרק יא פסוק ב

בא זדון ויבא קלון – כאשר הזדון בא לבהמ"ד בין התלמידים, והזדון הוא מי שאינו רוצה ללמוד לידע האמת רק לקנטר, לכן כאשר בא הזדון לבהמ"ד יבא קלון שמבזה את כולם.

ואת צנועים חכמה – שעיקר החכמה הוא בהצנועים ששותקין מלומר תורתם ודעתם, רק שומעין מרבותם. [ועיין משלי כה, ו.] כי כאשר הוא יאמר דבריו לא יוסיף לו כלום, אבל כאשר ישמע מרבו יוסיף לו דברים. וז"ש החכם [בספר מבחר פנינים לב, יח] "תועלת הדבור הוא לא לו, אבל תועלת האזנים הוא לאין זולתו."

ולכן העינים הם ב' והאזנים הם ב' לראות בתורה שבכתב ולשמוע בתורה שבע"פ, אבל הפה הוא אחד.

וזהו מלה בסלע משתוקא בתריין¹, כי השתיקה הוא תועלת כפל מן הדבור, כי מה שידבר בפה אחד ישמע בב' אזנים ויראה בב' עינים.

וז"ש ואת צנועים חכמה מפני שהוא שומע תמיד חדושים מרבו:

ביאור הגר"א - משלי פרק יב פסוק טו

דרך אויל ישר בעיניו – שהאויל הוא מבוהל ומה שעולה על לבו ישר בעיניו ואינו שומע לעצה, אבל החכם שומע לעצה ואינו עושה שום דבר אם אינו מתיישב. ושואל לעצה מחכם ואינו סומך על עצמו, כי מחשבות אדם עצמו רק רע כל היום ויצר לב האדם רע מנעוריו לכן הוא שומע עצה מחכם.

ואמר אצל אויל "עיניו" ואצל חכם "שומע" כי עין ואוזן הוא תורה שבכתב ושבע"פ; תורה שבכתב תלוי בעין ושבע"פ באוזן.

והן דו"נ [דכורא ונוקבא] כי עין הוא דכורא שבא מהם השגחה לראות, ואוזן הוא נוקבא שבהם מקבל דבור מאחרים. וטוב להיות מן המקבלים ממן המשפיעים כמ"ש למעלה "ואת צנועים חכמה" וכמ"ש הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים.

וזהו שדרך אויל ישר בעיניו שחפצו להיות מן המשפיעים אבל החכם שומע לעצה וחפצו להיות מן המקבלים ושומע לעצה:

---

1. מגילה דף יח עמוד א: דרש רבי יהודה איש כפר גבוריאל ואמרי לה איש כפר גבור חיל מאי דכתיב [תהלים סה, ב] לך דמיה תהלה, סמא דכולהא: משתוקא. כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא מלה בסלע משתוקא בתריין.

ביאור הגר"א - משלי פרק כה פסוק ו

אל תתהדר לפני מלך – אל תתנאה עצמך לפני מלך והיינו כאשר אתה לומד אצל רב אל תאמר לפניו חדושיך ותורתיך אלא ראה תמיד לקבל ממנו תורה כמ"ש למעלה [משלי יא, ב] "ואת צנועים חכמה," כי מלה בסלע משתוקא בתריץ כנ"ל [מגילה דף יח עמוד א].
ובמקום גדולים אל תעמוד – כלומר במקום אשר עומדים שם גדולים וחשובים, אתה אל תעמוד שם. והיינו אם הרב גדול ממך שאין אתה יכול למיקם קמיה ולהבין ממנו אל תעמוד לפניו, ותלך לרב אחר שאינו חריף כמוהו ללמוד ממנו כמו ר"מ שלמד תחילה אצל ר"ע, ולא היה יכול למיקם קמיה והלך אצל ר' ישמעאל בן אלישע ולמד ממנו ואח"כ חזר ובא לר"ע כאשר נתגדל²:

פירוש הגר"א לספרא דצניעותא - פרק א

דצניעותא – הוא רישא דלא אתיידע שהוא נעלם מעיני כל וחכמה גילוי ובלבושו להתגלות בתחתונים כנ"ל. אע"ג דמתלבש בא"א, מ"מ שם סתום כנ"ל בא"ז בעתיקא לא אקרי לא הוי שירותא וסיומא ובגין כו' בגין דאתכסיא ולא אתגליא כו'. וכמ"ש דף רפ"ח ע"א עתיקא קדישא הוא בוצינא עילאה סתימא דכל סתימין ולא שכיח בר אינון נהורין דמתפשטין דמתגלין וטמירין ואינון אקרי שמא קדישא. והם מחכמה ולמטה שמשם מתחיל השם וכמ"ש שם לעיל אפיק ט' נהורין כו'.
והחכמה הזו הוא ספרא לצניעותא שבה מתלבש ומתגלה כנ"ל. ורישא דלא אתיידע נקרא צניעותא כמ"ש בזהר פקודי דף רל"ט ע"א ר"א שאיל לר"ש כו' א"ל עד א"ס דכל קשורא ויחודא ושלימו לאצנעא בההוא צניעו דלא אתדבק ולא אתיידע דרעוא דכל רעוין בי' והוא רישא דלא אתיידע כמ"ש בא"ז דף רפ"ח ע"ב רישא דלאו רישא ולא ידע ולא אתיידע מה דהוי ברישא דא דלא אתדבק לא בחכמתא ולא בסוכלתנו כו'. והוא רעוא דכל רעוין שהוא מתגלי במצחא כמ"ש רישא עילאה דאסתים לעילא דלא אתיידע פשיט חד כו' ובגין דאיהו רעוא דכל רעוין כו'.
וכל האצילות כולו הכל להתלבש בו האי רישא והוא כלל האצילות כמ"ש שם ד' רפ"ט ע"ב ת"ח לעילא לעילא אית דל"א ולא אשתמודע ולא אתרשים והוא כליל כלא כו'. והוא מתלבש בכל האצילות ע"י חכמה כנ"ל. וזהו ספרא דצניעותא – לפיכך אין מגלין

---

2. עירובין דף יג עמוד א: מעיקרא אתא לקמיה דרבי עקיבא ומדלא מצי למיקם אליביה אתא לקמיה דרבי ישמעאל וגמר גמרא והדר אתא לקמיה דרבי עקיבא וסבר סברא. וברש"י שם: ר' עקיבא היה חריף טובא, ולא מצי ר' מאיר למיקם אליביה. וגמר גמרא – משניות שקיבל מרבתינו. והדר אתא לקמיה דר' עקיבא – שהיה חריף לפלפל ולדקדק במה שלמד, להשיב תשובות ומשניות זו על זו ולתרוץ.

זאת החכמה אלא לצנועין כמ"ש (קידושין ע"א א'³) אין מוסריין אלא למי שהוא צנוע, וכמ"ש (שם) משרבו הפרוצין כו' וכמ"ש (משלי י"א) ואת צנועים חכמה. ועיקר החכמה הזאת להצניע כמ"ש (חגיגה י"ג א') כבשים ללבושך⁴ דברים שהן כבשונו של עולם כו' דבש וחלב תחת לשונך (שיר ד') שלכן ג"כ נקרא ספרא דצניעותא....

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ה הלכה א

אמר רבי יוחנן ברית כרותה היא היגע תלמודו בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח. אמר רבי יוחנן ענתנייתא ברית כרותה היא היגע בתלמודו בצנעה לא במהרה הוא משכח. מה טעם [משלי יא ב] ואת צנועים חכמה אמר רבי יוחנן ברית כרותה היא הלמד אגדה מתוך הספר לא במהרה הוא משכח. א"ר תנחום הסובר תלמודו לא במהרה הוא משכח מה טעם [דברים ד ט] פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך.

שו"ע יורה דעה סימן רמו סעיף כג

ברית כרותה שכל הלומד בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח, וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים, שנאמר: ואת צנועים חכמה (משלי יא, ב). וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, מתקיים בידו. אבל הקורא בלחש, במהרה הוא שוכח:

---

3. קידושין דף עא עמוד א: תאנא עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיהן פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע כדתניא הריני נזיר אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר ולא יגלה משפחות אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן שם בן ארבע אותיות חכמים מוסריין אותו לתלמידיהן פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע דכתיב [שמות ג] זה שמי לעולם לעלם כתיב רבא סבר למידרשיה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב רבי אבינא רמי כתיב [שמות ג] זה שמי וכתוב זה זכרי אמר הקדוש ברוך הוא לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת ת"ר בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות היו מוסריין אותו לכל אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים תניא אמר רבי טרפון פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן והטייתי אזני אצל כהן גדול ושמעתי שהבליע שם בנעימת אחיו הכהנים אמר רב יהודה אמר רב שם בן ארבעים ושתיים אותיות אין מוסריין אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו וכל היודעו והזהיר בו והמשמר בו בטהרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא.

4. משלי פרק כז פסוק כו: כְּבָשִׁים לְלְבוּשֶׁךָ וּמְחִיר שְׂדֵה עֲתוּדִים.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג

הלכה ו

מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל. ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר, והשכר לפי הצער.

הלכה ז

שמא תאמר עד שאקבץ ממון אחזור ואקרא, עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא, אם תעלה מחשבה זו על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם, אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי ולא תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה.

הלכה ח

כתוב בתורה לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא מצויה ולא במהלכי מעבר לים היא, לפיכך אמרו חכמים לא כל המרבה בסחורה מחכים, וצוו חכמים הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה.

הלכה ט

דברי תורה נמשלו כמים שנאמר "הוי כל צמא לכו למים", לומר לך מה מים אינם מתכנסין במקום מדרון אלא נזחלין מעליו ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים. ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עוסק בתורה.

הלכה יב

אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד. ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים. וכן אמר שלמה בחכמתו התרפית ביום צרה – צר כחכה. ועוד אמר אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי.

אמרו חכמים: ברית כרותה שכל היגע בתורתו בבית המדרש לא במהרה הוא משכח וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים שנאמר "ואת צנועים חכמה." וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בידו אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח: